

(els ossos, els membres)'. Notem a més el verb *ossar* que segons *AlcM* s'usa a Tort. en el significat de 'adquirir duresa les genives d'un infant abans de dentar'.

Ossa 'ossada, conjunt d'ossos d'una persona' [Cerverí de Gir., 630b: «No trencs la carn ne l'ossa / membre't de --- la fossa»; Llull, *Contempl.*, 58.2; 'esquelet, restes mortals', en *VidesR*: «al seu vas trobà de sobre escrit aytal vers: «aquestes causes són en la fossa d'En Beda honrat: la sua ossa» (264v1; Bedae sancti ossa V833); un altre exemple en 124r1; a més, en doc. de 1369 de Bessora (BCEC, 1909, 299.7, 10), i en text de 1383: «d'aquelles cavorchus tralladaren la ossa de molts sants que són ara en les esgleyas de Roma» (BABL VIII, 46), i en un doc. de 1396: «un cap d'om ab osa, havien trobat a casa d'en Nicolau guardia, en una sàrria» (BABL x, 406); doc. de 1485 (Salvà, *Callosa* I, 33), de 1600 de Barcelona (en *Consolat*, ed. Moliné, p. 321); Lab. 1839, prefereix *ossamenta*; avui s'ha especialitzat a les Balears com a 'cos humà sense les extremitats' (AORBB III, 33)], del ll. vg. òssa, pl. d'òssum. *Ossam* 'conjunt d'ossos'. *Ossamenta* id. [Llull, *Contempl.*, 39, 28; Lab. 1839; fou usat per Verdaguer], però el *DFa*. admet *ossaments* (m. pl.). *Ossari* 'fossar' [Verdaguer, *Canigó*]. *Ossera* 'ossada' [Lab. 1839; «si no fos per lo corcò del reuma que se m'endú la ossera a bossinets» (Pons M., *CollaC* x, 178)], 'fossar' [1696, Lacav.; Belv. 1805; «tantes osseres» (Costa Llobera, *IdOr* x, 35)], 'recipent per a guardar ossos' (ant.) [1415; i en doc. de 1519: «En Miquel Barril, argenter, liurà als honorables consellers una ossera de argent daurat» (*Man. Ardits* III, 291)], del pl. del ll. tardà *ossarium* id.

CULTISMES: *Ossi*, *òssia*, 'amb propietats d'os', pres del ll. *osseus*, -a, 'id'; *ossivor*; *ossèina*.

CPT.: *Os-i-carn* 'articulació del genoll d'un cap de bestiar' (BDC XIX, 177). *Sobreòs* 'tumor dur que es fa sobre un os' [Llull: «ventura natural és com natura accidental se desordona contra cors natural, així com sis dits en una mà o en un peu --- o gep o *sobròs* o *ordeau*» (*Contempl.*, 218.7); *Tirant*: «Tirant dins la orella tenia un *sobre os*, lo qual li daua infinida dolor com s'i tocava» (cap. 345); 1523, Dieç, *Menesc.* II, 9; Lab. 1839].

CULTISMES: *Ossífic*, *ossificable*, *ossificació*, *ossífic* [Lab. 1888], *ossífic* 'endurit fins a consistència d'os' (Fontserè, *CiFiNat*, lèxic). *Ossífrag* 'ocell de rapinya diürn (*Pandion haliaetus*)', pres del llatí *ossifraga*, -*fragus*, compost amb *frangere* 'trençar'; cf. *aufrany* 'ocell rapaç de la família dels voltors', que sembla venir d'un baix llatí OSSIFRANGENS (veg. AUFRAANY); amb elements més moderns s'ha format *trencaldòs* (que J. Maluquer identifica com a *Gypaëtus barbatus*, ocell gros, una espècie entre els voltors i les àguiles: *Els ocells de les terres cat.*, p. 72). *Ostàl·gia*, format amb el gr. ὀστέον 'os'.

Osteo-, primer element dels compostos cultes amb l'esmentat gr. ὀστέον, germà i sinònim del llatí *os*: *osteocèle*, *osteocella*, *ostèdop*, *osteogènia*, *osteogen*, *osteogènic*, *osteografia*, *ostèdilit*, *osteologia*, *osteoma*, *osteomalàcia*, *osteomielitis*, *osteopatia*, *osteoplàstia*, os-

teòtom, *osteotomia*, *osteotòmic*, *osteozou*. *Periosti*, *periostitis*.

ÒS, del llatí ŪRSUS id. □ 1.ª doc.: orígens de la llengua (Llull etc.).

Citem de Llull, *Merav.*: «Ja veus tu que jo --- e lo Ós, e lo Leupart --- que som pus forts que tu, havem pahor d'aquesta veu» (II, 110.2; també en 133.4; el pl. *òssos* en 140.25); *ós* en un inv. d'Alfons V (*AlcM*), i en un doc. de 1444 de Barcelona juntament amb la variant *onso*: «Lo ós o onso ab tot son compliment ---» (*Buill. de l'Assoc. Cat. d'Antr. Etnol. i Prehist.* IV, 237); la forma femenina *óssa* en *Libre Med. Part.*, 175 (ms. S. XIV).

Llull sembla haver preferit, evidentment com a més literari, *ors*, forma mig-sàvia o occitanitzant: 1 «En gran consirer foren lo Ors, e el Leupart, e la Onça» (*Merav.* II, 95.17; també en 89.25, 90.2, 25; 91.2, 94.10, 95.12; *Contempl.*, 171.6; *orses* m. pl. en *Blanq.* I, 215.22). Es troba a més en *CostTort.* (DAG.), *Tresor de Pobres* (DAG.) i en doc. de 1399, i és la forma que inclou Aversó, *Torc.* (c. 1398): 1556.1, *orssa* 445.1. Fou usat pel valencià StVicentF ultra l'altra variant *onso* (infra): «l'ors que ame l'om, que-s lleve axí de peus e mostra les dens» (*Sermóns* III, 194.23); GSchib, *Voc. de StVicentF* (p. 109) en cita un altre exemple de ms. 276; apareix també en el *Ll. del Tresor* de BLatini (NCL II, 105.1). Avui al Rosselló es diu *urs* (d'un *ors*, antic), que s'explica com a occitanisme, i *orso* és prou estès al País Val. (infra).

L'esmentada variant *onso* (f. *onsa*) apareix sovint en textos antics: ja en doc. de 1274 «vna pel de onça» (CCandi, *Misc. Hist.* II, 227; veg. també ONÇA, n. 1), i en 1328 en el *Llibre de Priv. de Catí* (Maestr.): «--- *honsos*, leons e camels ---» (BSCC xv, 201); *onsos* en doc. de 1398, un pl. *onses* en Boliver (*Excitatori*, NCL., 105.28), forma que suposa un sing. *ons*; *onso* en el doc. de 1444 de Barcelona (citada supra), *honço* en *Eximplis e Mir.* (II, 121), i en el mall. F. d'Olesa, S. xv (RF XXIII, 728). Crida l'atenció la seva aparició freqüent en els textos valencians: ultra l'esmentat *Priv. de Catí* de 1328, en StVicentF: «Yo te ensenyaré qui te'n vençrà: hun gat o hun cervo --- hun *onso* te'n vençrà» (*Sermóns* I, 158.19; a més en II, 88.32, i també en el ms. 276, f° 27v, segons GSchib, *loc. cit.*, 108); en el *Spill*, 6729, 6748, *onsa* f. 7717; en el *Recept. de Micer Johan*, a. 1466 (BABL VII, 412), en *Tirant* (DAG.) i Joan Esteve (1472): «*Onso*: Ursus», «Venç-li al davant un *onso*: Fit ursus obviam» (t.3-5). En el *TbPu*, d'OPou, escrit a València (1575), també trobem *onso* (p. 55). Els altres textos lexicogràfics catalans post-medievals inclouen *ós* o *onso*: 1507, Busa-Nebr.; *DTO.*; Lacav. 1696; Belv. 1805; Lab. 1839 considera *ós* com a normal. MilàF va usar *onso* en la seva poesia: «Pel pont del vall Zaldívar venia prest: / Vasch és de les montanyes del sol ponent; / Va vestit del [llegir de] pell d'onso, capell de fer» (*ProsB*, v. 116).

Notem que *onso* és molt estès també en aragonès: segons les dades del DECH (s. v *oso*) ja apareix